

BIBLIJSKI IZVORI OBITELJSKE DUHOVNOSTI

Često ćemo naići na mišljenje da je obiteljska duhovnost samo zajednička molitva članova obitelji, pohađanje mise i primanje sakramenata, dakle da se ona ograničava na te neke vanjske pobožno-vjerske manifestacije kršćanskog života. Takvo je shvaćanje jednostrano i nepotpuno. Duhovnost koja ne bi uključivala cjelokupno čovjekovo ponašanje, njegove stavove i duboke unutrašnje pokretače svih akcija, ne bi bila duhovnost u pravom smislu. Gledana u svojoj cjelini, obiteljska je duhovnost za obitelj isto ono što su npr. mišići za ljudsko tijelo. Ta ona pokreće obiteljski život prema njegovu kršćanskom ostvarenju! Prema tome, teže je reći što ne spada u obiteljsku duhovnost, nego što u nju spada, jer u krajnjoj liniji ona je sve. Ona se u tolikoj mjeri poklapa sa životom da ne trpi ograničenja pa čak ni, rekla bih, neke posebne definicije.

Razumljivo je da posizemo za biblijskim izvorima, jer oni su nepreusušivi i trajni svjedoci Objave. A nama kršćanima važno je čuti Božju riječ, kad se govori o obitelji. Bez svjetla objave, naime, ne bismo mogli u potpunosti shvatiti obiteljsku stvarnost. Upravo Objava otkriva i takva područja koja ni nauka ne može objasniti. Ona pruža transcendentnu dimenziju obitelji, pokazujući da je to u prvom redu zajednica ljubavi, koju je Krist uzdigao do vrijednosti sakramenta.

Općenito možemo reći da je obitelj zemaljska stvarnost, koja u sebi sadržava nešto sveto, pa čak i tajnovito, jer je djelo samoga Boga. Ako uzmemo u ruke Bibliju i malo je prolistamo, vidjet ćemo da ona počinje ustanovljenjem ženidbe i bračne ljubavi i da isto tako završava, tj. završava vizijom svadbene gozbe Jaganjca i njegove Zaručnice. Obratit ćemo pažnju na 1. i 2. izvještaj o stvaranju. Oba sadržavaju ustanovljenje obitelji i pružaju nam poruke koje nam i danas mogu biti

stupovi obiteljske duhovnosti. Oba izvještaja potvrđuju božansko porijeklo obitelji i monogamiju. Pogledajmo najprije 2. izvještaj, koji je stariji od prvoga (10. st. prije Krista). *Nije dobro, reče Jahve, da čovjek bude sam: načinit ću mu pomoć kao što je on* (Post 2, 18). Riječju 'pomoć' ne misli se ovdje neki sluga ili rob. U biblijskom se jeziku tom riječju često izražavala osobna relacija, kao npr. relacija između Boga i čovjeka. Prema tome, riječ je o partneru s kojim se može razgovarati, zajednički stvarati planovi, surađivati. Muškarac kao osoba traži sebi srodnu osobu da joj otkrije bogatstvo svoga bića i da se s tom osobom nadopunjuje. Eto, upravo to je poruka 2. izvještaja o stvaranju. Kad je Bog od muškarčeva rebra stvorio ženu, onda taj simbol ima jasan smisao. Žena je dio muža, njegova »polovica«, iste je naravi kao i on. Adamu je to odmah jasno kad je veselo uskliknuo: *Gle, evo kosti od mojih kostiju, mesa od mesa mojega! Ženom (iššah) neka se zove, od čovjeka (iš) kad je uzeta!* (2, 23). Adam je, eto, dobio životnog druga s kojim će dijeliti dobro i zlo. »Kost od moje kosti, meso od mojega mesa« znači u Bibliji krvno srodstvo, dakle tijesnu vezu. *Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uz svoju ženu, i bit će njih dvoje jedno tijelo* (2, 24). Vidimo da ta ljubav stvara posebnu zajednicu, obitelj, koja predstavlja vezu čvršću čak i od roditeljske.

Poruka Biblije sasvim je jasna. Bračna je ljubav snažna i tajanstvena veza, koja se temelji na samoj čovjekovoj naravi. Muž i žena upotpunjuju jedno drugo i to je, kao što smo vidjeli, upisano u Božji plan. Kad čitamo u Bibliji da će muž i žena biti »jedno tijelo«, onda to u biblijskom jeziku znači potpuno osjećajno i fizičko sjedinjenje cijelog bića. Dakako, to ne znači da muž i žena postaju identični. Oni ostaju ono što jesu, zadržavaju svoju osobnost, ali dolazi do sinteze njihove različitosti. Izraz »jedno tijelo« naći ćemo i u poslanici Efežanima povezan s tajnom sjedinjenja Krista i Crkve. O toj tajni sv. Pavao kaže: *Ova je tajna uzvišena — a ja velim (da je uzvišena) u odnosu prema Kristu i Crkvi* (Ef 5, 32). Vidimo, dakle, paralelizam između veze: Krist-Crkva i veze muž-žena- Upravo zato što su muž i žena iste naravi i što zajedno dijele sudbinu, oni su posve ravnopravni partneri. Važno je isticati tu ravnopravnost, jer bez nje nema obiteljske duhovnosti.

Prvi izvještaj o stvaranju mlađi je (5. st. prije Krista) i u njemu ćemo naći isto tako značajnu poruku: *Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju on ga stvori, muško i žensko stvori ih* (Post 1, 27). Vidimo, dakle, da su i muž i žena stvoreni na sliku Božju. Nije samo žena stvorena na sliku Božju ili samo muž, nego oboje. Za ravnopravnost i jednakost ljudskog dostojanstva, bez obzira na spol, zaista nema jačeg argumenta od upravo tih biblijskih riječi. Nad tim prvim parom odmah će uslijediti Božji blagoslov: */ blagoslovi ih Bog i reče im: Plodite se i množite i napunite zemlju, i sebi je podložite!* (1, 28). Taj Božji blagoslov proteže se na svaki bračni par u času primanja sakramenta ženidbe. Vidimo da bračna plodnost ima svoj izvor u Bogu, u njegovoj stvaralačkoj riječi.

U starom Izraelu djeca su se smatrala Božjim darom. Rebeku su npr. njezina braća otpratila ovim riječima: *Sejo naša, budi mati nebrojenim tisućama, a dusmana svojih vrata potomci ti zaposjeli* (Post 24, 60). Za izraelske pojmove ništa joj ljepše nisu mogli poželjati prigodom njezine udaje. Mnogi današnji bračni parovi kojima je u trci za što višim standardom potomstvo deseta briga, mogli bi doista mnogo toga naučiti upravo iz te biblijske poruke- No, Bog je dao bračnom paru i zadatak da zagospodari zemljom. Muškarac i žena pozvani su da kao slika Božja zajednički dovršavaju Božje djelo stvaranja. I ovdje naše vrijeme dobiva svoju lekciju. Možemo reći da je humani razvitak civilizacije uvjetovan zajedničkim djelovanjem muškaraca i žena. A to zajedničko djelovanje počinje u okviru obitelji. Neprihvatljivo je i sa stanovišta Objave da žena bude potisnuta sa svjetske scene. Da budemo sasvim konkretni: iscrpljujući kućanski poslovi često ne dopuštaju ženi da razvije svoje talente i da ih stavi u službu zajednice. Ako muž i žena zajedno mole i idu zajedno na misu, ali kod kuće zajedno ne rade, nego je sav teret na ženi, onda to više nije kršćanska duhovnost, jer tu nema pravog razumijevanja i suradnje. Biblijska je poruka da obiteljska zajednica treba da se otvori za svijet, a ne da se zatvori u sebe. A ona se može otvoriti za svijet samo onda ako i muž i žena, povezani ljubavlju, zajedno idu u susret tom svijetu.

Oba izvještaja o stvaranju pokazuju da je izvor obitelji stvaralačka Božja riječ i da je brak izraz Božje volje, te da je uz ženidbu povezan Božji blagoslov. Iz svega toga proizlazi i za nas danas velika odgovornost. Nije to neka samo ljudska institucija, koja se može po volji mijenjati. S obzirom na sve veće sudjelovanje žena u društvenom i javnom životu razumljivo je da su se neki odnosi unutar obitelji morali promijeniti i dobro je da su se promijenili, ali ono bitno, ono što čini srž braka i što je temelj njegove duhovnosti to je upravo njegovo božansko porijeklo. Kad bi se danas upravo to imalo više na pameti, sigurno je da bi se obitelj kao takva više respektirala i da bi se i sami kršćani više trudili da je kako treba ostvaruju.

Poznato nam je da je prvi čovjekov grijeh poremetio njegov život, a isto tako i obiteljske odnose- U Knjizi Postanka 3 opisuje se uzrok nemira, razdora i rušenja obiteljske sreće. Nećemo se ovdje zadržavati na svim tim opisima mračnih strana obiteljskog života što nam ih donosi Biblija, jer to ne spada u okvir ovog izlaganja. Naglasit ćemo samo da čovjekovim padom Bog nije dokinuo ništa od onoga što je u braku bitno. Bračna ljubav ostaje i dalje nešto pozitivno i sveto. Božji blagoslov nije povučen, ali ostvariti uspješnu i sretnu obiteljsku zajednicu nije nimalo lako. Unatoč tome naći ćemo u Starom zavjetu prilično mnogo sretnih brakova. Abraham i Sara npr. živjeli su vrlo skladno. Osobito je zanimljiv izvještaj o Izakovoj ženidbi, u kojoj veliko mjesto zauzima povjerenje u Boga i u njegovu prisutnost. Sluga koji je za Izaka tražio

ženu zaziva Božju pomoć u svom teškom zadatku. Rebekini ukućani i ona sama prepoznaju Božju volju u zbivanjima. Sam Izak povlači se u tišinu pustinje da bi dočekaio taj važan trenutak svog života. Sve nam to i danas mnogo govori. Doduše, tko ima danas slugu da mu traži ženu ili muža? Isto tako ni roditelji ne stvaraju odluku u ime svoje djece, kao što je to učinio Abraham u ime Izaka prema izraelskim običajima. Danas uglavnom svatko sam sebi bira bračnog druga. Ali iz te biblijske poruke vidimo koliko je važno osloniti se na Božju pomoć-

Uvijek, u svakom trenutku morali bismo računati s Božjom prisutnošću, a ne samo u trenutku primanja sakramenta ženidbe, kao što to obično biva. Sjetimo se kako se Jakov žrtvovao da bi došao do Rahele. Sedam godina rada učinile su mu se *zbog ljubavi prema njoj kao nekoliko dana* (Post 29, 30). Ta njegova požrtvovnost sigurno je bila dobar залог sreće njihova budućeg bračnog života. Ili, uzmimo primjer Elkane i Ane, koja isprva nije mogla imati djece. Muž Elkana, vidjevši je tužnu, rekao joj je: *Zašto plačeš Ana? I zašto ne jedeš? Zašto ti je srce rastuženo? Nisam li ti ja vredniji nego deset sinova?* (1 Sam 1, 8). Zar nije i ovo poruka nekim današnjim muževima, čije žene uzalud žele djecu, a i poruka samim ženama? Nikako ne bismo smjeli izostaviti Knjigu o Tobiji, koja nam donosi idealnu sliku onoga što bi brak u stvari trebao biti. Brak Tobije i Sare sklopljen je prema Božjem naumu. Događaji koji su do njega doveli svjedoče o Božjoj providnosti. Makar je tu riječ o semitskim svadbenim običajima i o obdržavanju Mojsijeva zakona, ipak je poruka upravo evanđeoska. I Tobija i Sara bogobožni su, puni pouzdanja u Boga. U obredu njihova vjenčanja značajno mjesto zauzima molitva. Za razliku od sedmorice prethodnih Sarinih muževa, Tobija nije zahvaćen demonskim silama, jer se pridržava savjeta anđela Rafaela, odnosno, jer ima zaista čiste i iskrene osjećaje s obzirom na ženidbu. Sarini muževi simbol onih koje uništava vlastita pohota i kojima nije stalo do pravog zajedništva ljubavi. Prve noći braka Tobija poziva Saru na molitvu, jer se ne želi s njome združiti, kao što to čine pogani koji ne znaju za Boga. Njegova molitva završava riječima: *Gospode, ne uzimam zbog pohote ovu svoju sestru, nego po istini- Smiluj mi se i učini da s njom doživim starost* (Tob 8, 7). Vidimo da je ljubav Tobije i Sare religiozni čin i upravo je ta prožetost vjerom i molitvom razlikuje od običnog hedonizma i životinjskog nagona. Ljubav je tu sudioništvo u Božjem stvaralaštvu. A to je velika poruka današnjem čovjeku. Kad bi u današnjim obiteljima bilo više molitve, a manje psovki, više pouzdanja u Boga, a manje težnje za materijalnim dobrima, sigurno je da bi i manje obitelji propalo. U našoj obiteljskoj duhovnosti Tobijin bismo primjer često morali imati pred očima.

U Starom zavjetu misterij braka neprestano dobiva nova osvjetljenja. Tako ćemo kod Proroka naći u slici ženidbe čak i teologiju spasenja. Ženidba postaje znak milosne ljubavi Jahve, Boga Izraelova prema njegovu narodu. Prorok Malahija npr. daje odgovor zašto Jahvinom

žrtveniku više nije ugodna žrtva koja mu se prinosi: *Zato što je Jahve bio svjedok između tebe i žene mladosti tvoje kojoj si nevjeran premda ti drugarica bijaše i žena tvoga saveza . . . Poštuj, dakle, život svoj i ne budi nevjeran ženi svoje mladosti* (Mal 2, 14–15). Dakle, za Malahiju brak je savez između muža i žene, a savez traži vjernost. Koliko je vjernost važna za brak, ne može se dovoljno naglasiti- Možemo reći da je to kamen temeljac bračne ljubavi i bračne sreće. Kod proroka ćemo vidjeti da je savez što ga Bog sklapa sa svojim narodom na Sinaju sličan savezu muža i žene, odnosno da se ovdje ne radi o nekom hladnom, poslovnom ugovoru, nego da je ovdje prisutna ljubav i vjernost. Kod proroka Hošeje vidjet ćemo, doduše, pravu bračnu dramu: nevjernost žene. No tu nije riječ samo o njegovu osobnom iskustvu nego i o sudbini nevjernog Izraela. Možemo reći da preko iskustva proroka Hošeje Jahve objavljuje sam sebe Izraelu. Hošeji je vlastito iskustvo pomoglo da proдре u tajnu Božje ljubavi. On ljubi i dalje svoju nevjernu ženu i nastavlja s njom život, i to u sredini u kojoj se strogo kažnjava nevjernost žene. Tako i Jahve oprašta nevjernom Izraelu i uspostavlja s njim Novi savez. Taj se Novi savez nazire u ovim prorokovim recima: *Zaručit ću te sebi dovijeka, zaručit ću te u pravdi i u pravu, u nježnosti i u ljubavi, zaručit ću te sebi u vjernosti...* (Hoš 2, 21). Već sama činjenica da su se proroci služili simbolizmom braka da bi prikazali odnose Boga i Izraela pokazuje nam kolika je vrijednost i svetost braka. Za nevjernost je teško naći opravdanje. Ali vidimo da je ljubav jača i od nevjere. Proroci Hošea, Jeremija i Ezekijel govore da neće doći do rastave Boga Zaručnika i Izraela zaručnice- Oni navješćuju dolazak Isusa Krista i Novog saveza. To isticanje vjernosti i monogamnog ideala kod proroka sve više će se dalje afirmirati. Tako ćemo u Mudrosnim knjigama, nastalim u 3. ili 2. stoljeću prije Krista, naći misli koje još više produbljuju bračnu stvarnost, a za našu današnju obiteljsku duhovnost dolaze »kao naručene« da tako kažemo. U tim se knjigama na više mjesta ističe veličina bračne ljubavi i vrijednost žene kao životnog pratioca. Evo nekoliko takvih misli: *Tko je našao ženu, našao je sreću i stekao milost od Jahve* (Izr 18,22). *Kreposna je žena vijenac mužu svojemu* (12, 4). *Kuća se i bogatstvo baštine od otaca, a od Jahve je žena razumna* (19, 14).

Znamo da je potomstvo imalo veliku važnost u židovskoj obitelji. U Mudrosnim knjigama naći ćemo posve produhovljen odnos prema potomstvu, odnosno moralne vrijednosti nadomjestit će biološke. *Bolje i ne imati djece, a posjedovati krepost* (4, 1). U Knjizi Sirahovoj naći ćemo i ove retke: *Ne želi mnoštva nevrjedne djece i ne raduj se bezbožnim sinovima. Ma koliko ih bilo, ne veseli se njima ako nema u njih straha Gospodnjeg* (Sir 16, 1–2). Iz tih riječi jasno proistječe važnost odgoja djece. Dakle, možemo reći, i u Starom zavjetu postojala je ideja tzv. odgovornog očinstva, da se poslužimo tim suvremenim izrazom. U našim konkretnim prilikama nezamisliva je obiteljska duhovnost bez kršćanskog odgoja djece. To se samo po sebi razumije.

Ovaj presjek starozavjetnih izvora obiteljske duhovnosti bio bi nepotpun kad bismo izostavili *Pjesmu nad pjesmama*, to remek-djelo pjesničkog izraza. Obiteljska duhovnost može u toj pjesmi naći hranu za svoj rast, jer je to u prvom redu himna ljubavi. Nećemo zalaziti u egzegetska tumačenja te pjesme. Zadržat ćemo se samo na onome što je za našu obiteljsku duhovnost bitno. Tu je riječ o ljubavi, *jakoj kao smrt koju mnoge vode ne mogu ugasi ti je rijeke potopiti* (Pj 2, 8). Nije tu riječ o ljubavi od nekoliko mjeseci ili nekoliko godina, nego o vječnoj i neraskidivoj ljubavi: *Moj dragi pripada meni i ja njemu* ne samo sada nego vječno. Zaručnik je u *Pjesmi nad pjesmama* uporan, strpljiv i želi odgovoriti na svaki znak svoje drage. Ljubav koju ta pjesma veliča primjer je i današnjim bračnim drugovima. Nažalost, trka za novcem i standardom degradirala je osjećaje, pa, prema tome, i ljubav. A ona je Božji dar i izvire iz Božjeg bitka, jer, kao što je rekao sv. Ivan, *Bog je Ljubav* (Iv 4, 8), no traži čovjekovu suradnju, pa čak i svjesni napor da bi se održala i razvijala. Današnji je svijet suviše hladan i racionalan. Ali i u njemu bi svaka kršćanska obitelj morala razvijati svoju osjećajnost, njegovati svoju ljubav, jednom riječju, stvarati svoju *Pjesmu nad pjesmama*.

U okviru ovog izlaganja ne možemo se dulje zadržati na Starom zavjetu, ali već i ovo što je rečeno pokazuje da su ti izvori obiteljske duhovnosti vrlo aktualni, svježi i obilati. Njima se možemo i te kako služiti. Tek nam Novi zavjet donosi puninu Objave u Isusu Kristu i njegovoj Radosnoj vijesti. Bitna misao o obitelji, koju otkriva ta punina Objave, jest da ta zemaljska stvarnost, koju je sam Bog zamislio, ulazi u djelo spasenja. Isus potvrđuje ono što proroci nagoviještaju. Dok je za farizeje obitelj samo pravna institucija, u kojoj muž ima pravo otpustiti ženu, a žena, naprotiv, ne može tražiti rastavu, za Isusa je brak nešto trajno i neraskidivo. Svaka je rastava kao udarac nožem u Božji stvaralački čin. Isus objašnjava farizejima da je Mojsije dopustio Zidovima rastavu »zbog njihova okorjelog srca« i svoju raspravu s njima završava riječima: *Dakle, što je Bog sjedinio, neka čovjek ne rastavlja!* (Mk 10, 9) I kad se Isus poziva na Izvještaj o stvaranju (Post 1, 2) da će dvoje biti jedno tijelo, onda on time potvrđuje monogamiju. On naglašava ono što je bilo prije Mojsijeva zakona. Obitelj je ustanova u samom redu Božjeg stvaranja, pa je prema tome ljudi ne smiju razarati. U Isusovu su poimanju muž i žena ravnopravni. Što vrijedi za jedno, to vrijedi i za drugo. Na pitanja svojih učenika Isus odgovara: *Tko otpusti ženu svoju i oženi se drugom, čini preljub prema prvoj. Ako li žena otpusti muža svoga i uda se za drugoga, čini preljub* (Mk 10, 10). Time Isus osuđuje ne samo rastavu nego i drugu ženidbu. On ne zabranjuje samo preljubnički čin nego isto tako i preljub u mislima: *Čuli ste da je rečeno starima: Ne čini preljuba! A ja vam kažem da je svaki koji s požudom pogleda ženu u svom srcu s njom učinio 'preljub* (Mt 5, 27). Vidimo koliko Isus inzistira na bračnoj vjernosti. Današnje životne pri-

like i mogućnosti raznovrsnih susreta ugrožavaju vjernost, taj glavni stup obiteljske duhovnosti. No ne treba osuđivati ni te prilike ni te mogućnosti. Treba jednostavno biti svjestan koliko je vjernost važna za obiteljsku sreću. A sam Krist nam je o tome zaista dovoljno rekao.

Pitanjem obitelji bavi se i sv. Pavao. U 1. poslanici Korinćanina (1 Kor 7) naći ćemo neke značajne misli o bračnom životu: *Neka muž vrši svoju dužnost prema ženi, a isto tako i žena prema mužu! Žena nije gospodar svoga tijela, nego muž; isto tako i muž nije gospodar svoga tijela, nego žena. Jedno se drugome nemojte uskraćivati, osim možda po dogovoru, za neko vrijeme, da se posvetite molitvi...* I dalje će sv. Pavao nastaviti: *Oženjenima naređujem — ne ja nego Gospodin — da se žena od muža ne rastavlja; ako li se rastavi, neka ostane neudata ili se izmiri sa svojim mužem i muž da ne otpušta žene* (7, 10–11). Nije sv. Pavao sve to sam izmislio. On jednostavno prenosi Kristovu nauku. Iz Pavlovih riječi jasno proizlaze načela kršćanskog ponašanja i za naše vrijeme. U poslanici Hebrejima (13, 4) sv. Pavao kaže: *Ženidba neka bude u časti među svima, a bračna postelja neokaljana jer će bludnicima i preljubnicima suditi Bog*. Sv. će Pavao isto tako reći i ovo: *Muževi, ljubite svoje žene kao što je i Krist ljubio Crkvu i sam sebe predao za nju* . . . (Ef 5, 25). Apostol će isto tako naglasiti da žene moraju poštivati svoje muževe i odnositi se prema njima kao što se Crkva odnosi prema Kristu. Dakle, muž i žena su u braku u istom duhovnom odnosu u kojem se nalaze Krist i Crkva. To je vrlo značajna usporedba! Pa kako je Krist pokazao svoju ljubav prema Crkvi? — možemo se upitati. Pa eto, upravo tako da je dao za nju svoj život. I bračni bi drugovi morali biti spremni dati jedan za drugoga svoj život. Velika je to stvar. Kad pomislimo kako je teško u životu davati i najmanje ustupke svom egoizmu! A ovdje se traži ni više ni manje nego sam život. Dakako, ako smo pomislili na onaj junački način davanja života, kad ga u nekom određenom trenutku dajemo, kao što je Maksimilijan Kolbe dao za onog oca obitelji u logoru, onda je jasno da takvih prilika možda nikad nećemo imati. Ali mi u stvari možemo svoj život davati postepeno, svaki dan, svojom požrtvovnošću, pažnjom, brigom i ljubavlju. Ne traže se neke velike geste, neki posebni heroizam. A upravo to svakodnevno davanje života u konkretnim prilikama, mislim da ćemo se svi složiti u tome, u krajnjoj je liniji isto tako junački čin, dostupan svakome.

Isus Krist nastavlja Objavu Staroga zavjeta i dovodi je do punine, a zanimljivo je da on kao vidljiv znak svog susreta s nama nije odabrao ni prijateljsku, ni bratsku, ni majčinsku ljubav, nego upravo bračnu ljubav. Prema tome, bračna je ljubav sakrament koji nam pomaže da shvatimo Božju ljubav u Kristu prema Crkvi i čitavom čovječanstvu. Definicija sakramenta koju je dao Tridentski koncil vrlo jasno pokazuje što je to: »Sakrament je znak svete stvari i vidljiv oblik nevidljive milosti koja ima posvetnu snagu« (DS 1639). Životni je drug »znak« i »dar« Božje ljubavi. Važno je za nas danas da osjetimo taj sakramentalni vid

svoje ljubavi. U tom sakramentu mi mirne duše možemo računati s posebnom Božjom milošću. U čudu koje je Krist učinio u Kani Galilejskoj sveti oci vide Kristov blagoslov ženidbi i čin koji uvodi tu zemaljsku stvarnost u red otkupljenja (Iv 2, 11). Tu je već simboliziran Novi savez koji se počinje ostvarivati, a ostvarit će se uoči muke na drugoj gozbi.

U tom svjetlu obitelj se uklapa u Kristovo djelo spasenja i postaje ne samo znak nego i milosno sredstvo posvećenja. Ta zemaljska stvarnost postaje sakramentalni znak zaruka Isusa Krista i njegove zaručnice Crkve. U koncilskom dokumentu *Lumen gentium* obitelj se naziva kućnom Crkvom. To je daleko više nego osnovna ćelija društva, kako se obično kaže za obitelj. Dakle, ta kućna Crkva, ta mala Crkva, pozvana je da kristijanizira svijet. Ona, kao i velika Crkva, ima misionarsku zadaću. Dijeleći sudbinu čovječanstva i svijeta kao zemaljska stvarnost, obitelj ima odgovornost pred poviješću i svijetom. Ali kao Božja tvorevina i kao sveta stvarnost ona ima udio i u odgovornosti Crkve za otkupljenje čitavog čovječanstva. Obitelj je pozvana da u svijetu bude otkupiteljska snaga i da širi oko sebe Kristovu milost i ljubav.

Ako bolje pogledamo prave kršćanske obitelji, vidjet ćemo da one nisu nikada zatvorene u sebe, one su usmjerene prema drugima i velikodušno služe drugima. Djela apostolska (18, 20) stavljaju nam pred oči jedan takav aktivni misionarski bračni par, Priscilu i Akvilu. Njima je i te kako bilo stalo da izlože put Gospodnji Židovu Apolonu Aleksandrinu. Možemo pretpostaviti da je sličnih parova bilo više u prvobitnoj Crkvi. Svakako ne možemo izostaviti nazaretsku obitelj, kad već govorimo o tome da bi obitelj morala biti mala Crkva. Tu svetu obitelj Novi nam zavjet donosi odmah na početku. Dok je prva obitelj Adama i Eve obilježena grijehom, ova je obitelj 'vrhunac svetosti i onoga što bi obitelj trebala biti.

O obiteljskom životu Marije i Josipa dugo bi se moglo govoriti. Svake nam godine u božićno vrijeme njihovi likovi posebno dolaze pred oči. Bilo bi dobro da ih češće imamo na pameti i pred očima, jer oni su ostvarili u potpunosti Božji naum, pa nam mogu biti ideal kojem treba težiti. Ni Marija ni Josip nisu, da tako kažem, filozofirali o obiteljskoj duhovnosti, niti su donosili neka svoja lijepo formulirana načela. Oni su jednostavno živjeli u praksi tu obiteljsku duhovnost o kojoj se danas pišu teološki traktati. Živjeli su skromno, neupadljivo, radino. Kad pomislimo kako slabu cijenu ima danas i skromnost i neupadljivost! Radinost još nekako i prolazi s obzirom na to da je vezana uz zaradu. No nema kvalitete života, da se poslužim tim suvremenim izrazom koji se danas često čuje, upravo bez tih vrlina koje su Marija i Josip živjeli. Nisu o tome govorili nego su to živjeli.

Biblija završava Otkrivenjem gdje ćemo vidjeti konačnu svadbu Krista i njegove Zaručnice. *Veselimo se, kličimo od veselja i zahvalimo Bogu, jer dođe Janjetova svadba! Njegova se zaručnica opremila: dano joj je da se obuče u blistav, čist lan! Lan, zapravo, označuje pravedna*

djela svetih . . . Blago onima koji su pozvani na Janjetovu svadbenu gozbu! (Otk 19, 7—9). Dakle, i na kraju Biblije imamo ženidbeni misterij kao sredstvo milosnog odnosa Krista i otkupljenog čovječanstva. Tajna zaruka između Krista i Crkve baca svjetlo i na zemaljsku stvarnost obitelji. Zanimljivo je da u Novom zavjetu riječ *gamos* — ženidba, koja, uzgred budi rečeno, dolazi 17 puta, nikad ne označuje samo zemaljski vid ženidbe, nego uvijek označuje i eshatološku svadbu Krista i otkupljenih. Iz toga možemo zaključiti da je brak, odnosno obitelj, već nekako uklopljena u eshatološku svadbu Jaganjca.

Zašto o svemu tome govorimo kad je riječ o našoj konkretnoj obiteljskoj duhovnosti? Pa upravo zato da bismo shvatili kako veliku ulogu imaju brak i obitelj u Božjim očima. A budući da je tako, onda jasno proizlazi naša velika odgovornost. Zaista, mnogo više pažnje treba posvetiti toj danas prilično zanemarenoj, pa čak i neozbiljno shvaćenoj stvarnosti koju obitelj predstavlja. Svaka obitelj danas manje-više proživljava dramu starog Izraela. Ali otkupiteljska milost neprestano djeluje sve dok se konačno ne ostvari susret svakoga od nas s nebeskim Zaručnikom. Sv. Pavao najbolje pokazuje kojem idealu treba težiti: *Svi koji ste u Kristu kršteni, Krista ste obukli. Nema tu više ni roba ni slobodnjaka: nema više ni muškoga ni ženskoga, jer ste svi samo jedno u Kristu Isusu* (Gal 3, 27). Tu se izričito spominje muško i žensko. Dakle, razdori nisu samo na klasnoj i rasnoj razini nego i na razini obitelji, među spolovima. Međutim, živeći tajnu Kristove zaručničke ljubavi prema Crkvi i obitelj postaje ognjište ljubavi, ali ne samo za sebe nego i za čitav svijet. Ako je u skladu s evanđeoskom porukom, obitelj nije više samo privatna stvar pojedinca. Ona se uklapa u širu religioznu i društvenu zajednicu. Za obiteljsku duhovnost važno je biti svjestan upravo te činjenice. U poslanici Rimljanima (Rim 12, 13) naći ćemo savjet: *Gostoljubivost revno njegujte*. Ovdje, dakako, nije samo riječ o primanju gostiju, nego općenito o stavu prema ljudima, o otvorenosti prema svijetu i o potrebama bližnjih.

Ovaj tek fragmentarni presjek Starog i Novog zavjeta pruža nam uvid u biblijsko obilje izvora obiteljske duhovnosti. Bez tih izvora obiteljska duhovnost mora presahnuti. Danas, kad se toliko govori o krizi obitelji, i to ne bez razloga, i kad upravo ta tema puni novinske stupce i psihološke rasprave, korisno je vraćati upravo na te biblijske izvore. Oni su pravi lijek za sve te krize. Oni su putokaz našeg ponašanja. Oni ukazuju na sredstva kojima se svrha obitelji i obiteljska sreća mogu ostvariti. A to ni današnjoj ni sutrašnjoj obitelji ne može biti svejedno.

LITERATURA

PIERRE de LOCHT, *Mariage et sacrement de mariage*, Paris 1970.

CELESTIN TOMIĆ, *Uzvišena tajna*, Zagreb 1974.

MARIO MASINI, *Vjenčanje*, Zagreb 1971.